

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

3-МАХСУС СОҲ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-3

JOURNAL OF LAW RESEARCH
SPECIAL ISSUE-3

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ | JOURNAL OF LAW RESEARCH

№SI-3 (2023) DOI <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9130-2023-SI-3>

Бош муҳаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Abdurasulova Qumriniso Raimqulovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Бош муҳаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Fayziev Shoxrud Farmonovich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

ТАҲРИРИЙ МАСЛАҲАТ КЕНГАШИ | РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ | EDITORIAL BOARD

12.00.01 - ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ ВА ТАРИХИ. ҲУҚУҚИЙ ТАЪЛИМОТЛАР ТАРИХИ / ТЕОРИЯ ПРАВА И ГОСУДАРСТВА, ИСТОРИЯ ПРАВОВЫХ УЧЕНИЙ / THEORY OF LAW AND STATE, HISTORY OF LEGAL DOCTRINES

Boboyev Halimboy Boboyevich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ahmedshaeva Mavlyuda Axatovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Adilxodjayeva Surayyo Maxkamovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Sattorov Abdug'affor

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Artur Gambaryan

yuridik fanlar doktori, professor (Armaniston)

Yosuke Shamoto

yuridik fanlar doktori, professor (Yaponiya)

12.00.02 - КОНСТИТУЦИОННЫЙ ҲУҚУҚ, МАЪМУРИЙ ҲУҚУҚ, МОЛИЯ ВА БОЖХОНА ҲУҚУҚИ / КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО; АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО; ФИНАНСОВОЕ ПРАВО / CONSTITUTIONAL LAW; ADMINISTRATIVE LAW; FINANCIAL RIGHT

Malikova Gulchexra

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Xusanov Ozod Tillabayevich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Selimanova Svetlana Mixaylovna

yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)

Xvan Leonid Borisovich

yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Peshkova Xristina Vyacheslovovna

yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)

Sung Un Lee

yuridik fanlar doktori, professor (Janubiy Koreya)

12.00.03 - ФУҚАРОЛИК ҲУҚУҚИ. ТАДБИРКОРЛИК ҲУҚУҚИ. ОИЛА ҲУҚУҚИ. ХАЛҚАРО ХУСУСИЙ ҲУҚУҚ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО; ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО; СЕМЕЙНОЕ ПРАВО; МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО / CIVIL LAW; BUSINESS LAW; FAMILY LAW; PRIVATE INTERNATIONAL LAW

Oqyulov Omonboy

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ro'zinazarov Shuhrat Nuraliyevich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Ruziyev Rustam Jabborovich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Borotov Mirodiljon Xomudjonovich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Toshev Boboqul Norqobilovich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Shomuxamedova Zamira Shoislamovna

yuridik fanlar doktori, (O'zbekiston)

Ahmad Issa Altweissi

yuridik fanlar doktori, professor (Iordaniya)

12.00.04 - ФУҚАРОЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ХЎЖАЛИК ПРОЦЕССУАЛ ҲУҚУҚИ. ҲАҚАМЛИК ЖАРАЁНИ ВА МЕДИАЦИЯ / ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; ХОЗЯЙСТВЕННОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО; АРБИТРАЖНЫЙ ПРОЦЕСС И МЕДИАЦИЯ / CIVIL PROCEDURE LAW; ECONOMIC PROCEDURAL LAW; ARBITRATION PROCESS AND MEDIATION

Esanova Zamira Normurodovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Mamasidiqov Muzaffar Musajonovich

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Egamberdiyev Eminjon

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jason A.

Kanton Federal sud markazi (AQSH)

12.00.05 - МЕҲНАТ ҲУҚУҚИ. ИЖТИМОИЙ ТАЪМИНОТ ҲУҚУҚИ / ТРУДОВОЕ ПРАВО; ПРАВО СОЦИАЛЬНОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ / THE LABOR LAW; SOCIAL SECURITY LAW

Usmanova Muborak Akmalxanovna

yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Gasanov Mixail Yuriyevich

yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Sattorova Gulnoza Djurakulovna

yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Murodova Gulnora

yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Denisov Gleb

yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

Fayziyev Shuxrat Xasanovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Usmonov Muhammadi Bahridinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Xolmuminov Juma
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Jo'rayev Yuldash Achilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Skripnikov Nikolay Kuzmich
yuridik fanlar doktori, dotsent (O'zbekiston)

Po'latov Baxtiyor Xalilovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Salomov Baxrom Salomovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Salayev Nodirbek Saparbayevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Osmonaliev Qayrat
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Aleksey Kibalnik
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Kudryavtsev Vladislav Leonidovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Sergey Shoshin
yuridik fanlar doktori, dotsent (Rossiya)
James B.
Eaglin Federal sud markazi (AQSH)

Rustambayev Mirzayusup Hakimovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Zufarov Rustam Axmedovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Kabulov Rustam
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Rajabova Mavjuda Abdullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Taxirov Farxod
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Ismailov Isomiddin
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Hamidov Nurmuhammad Orif o'g'li
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (O'zbekiston)
Yuldoshev Rifat Raxmadjonovich
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Djansarayeva Rima Ernatovna
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Yelena Antonyan Aleksandrovna
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Matthew Light
yuridik fanlar doktori, professor (Kanada)

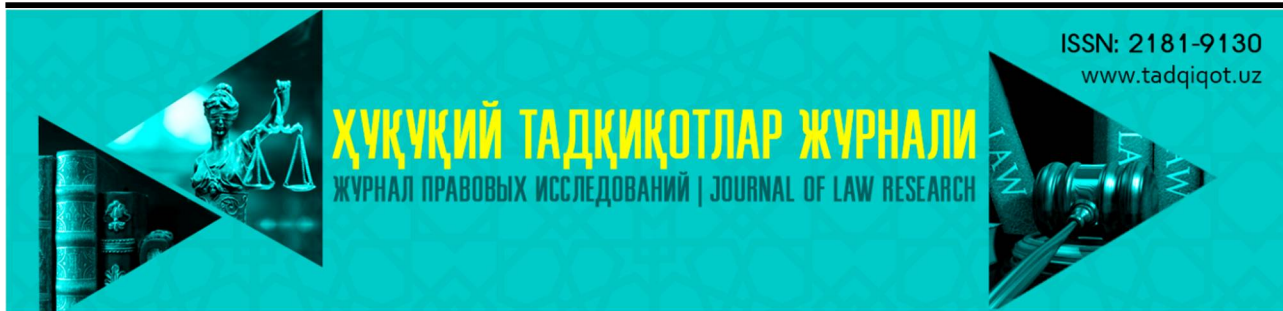
Inog'omjonova Zumratxon Fatxullayevna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Pulatov Yuriy Safiyevich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
To'laganova Gulchehra Zaxitovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Muxiddinov Faxriddin Muxiddinovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Mirzov Davron Miragzamovich
yuridik fanlar doktori (O'zbekiston)
Rijakov Aleksandr Petrovich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)

Stoyko Nikolay Genadyevich
yuridik fanlar doktori, professor (Rossiya)
Iskandarov Zayniddin
yuridik fanlar doktori, professor (Tojikiston)
Sergey Pen
yuridik fanlar doktori, professor (Qozog'iston)
Aleksey Purs
yuridik fanlar doktori, dotsent (Belarus)
Jurgen Maurer
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)
Kevin Curtin
yuridik fanlar doktori, professor (AQSH)

Ismoilov Bahodir Islamovich
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Matkarimova Gulchehra Abdusamatovna
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)

Yuldasheva Govxerjan
yuridik fanlar doktori, professor (O'zbekiston)
Alexander Trunk
yuridik fanlar doktori, professor (Germaniya)

1. Мухамедов Ҳайдарали Мелиевич АНТИК ДУНЁ МАМЛАКАТЛАРИ ҲУҚУҚИ.....	5
2. Turgunov Murodjon Tursunbayevich ЎРТА АСРЛАРДАГИ МУСУЛМОН ВА ҒАРБ ФАЛСАФАСИНИНГ РИВОЖЛАНИШИГА ФОРОБИЙ ҒОЯЛАРИНИНГ ТАЪСИРИ.....	16
3. Ибрагимова Мухлиса Паридуновна ДАВЛАТ ФУҚАРОЛИК ХИЗМАТЧИЛАРИНИНГ ҲУҚУҚИЙ МАҚОМИДА ЖАВОБГАРЛИК ВА ҲУҚУҚЛАРИНИНГ ҲИМОЯ ҚИЛИНИШИ МАСАЛАЛАРИНИНГ НАЗАРИЙ ҲУҚУҚИЙ ТАҲЛИЛИ.....	23
4. Ubaydullayev Abror Qutilla o‘g‘li ISLOM MOLIYASINI HUQUQIY VA TASHKILY JIHATDAN TARTIBGA SOLUVCHI XALQARO INSTITUTLARINING SHAKLLANISH TARIXI VA EVOLUTSIYASI.....	29
5. Yuldoshbekov Avazbek Alisher o‘g‘li SOLIQ MASALAHATINI AMALGA OSHIRISH PRINSIPLARI VA ULARNING TURLARI.....	35
6. Ашурова Наргиза Аъзамовна ХОРИЖИЙ МАМЛАКАТЛАР ТАЖРИБАСИДА ТАДБИРКОРЛИК СУБЪЕКТЛАРИ МУЛКИЙ АСОСЛАРИНИНГ ҲУҚУҚИЙ РЕЖИМИ ТАВСИФИ.....	43
7. Амангельды Айжан Амангельдыкызы ПРАВОПРЕЕМСТВО ПРАВ В СФЕРЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ.....	54
8. Чориева Хуршидабону Хуррам кизи ВАСИЙЛИК ВА ҲОМИЙЛИК БЎЙИЧА ФАОЛИЯТНИ ТАШКИЛ ЭТИШ.....	74
9. Эшимбетова Дармон Уразбаевна КОРПОРАТИВ НИЗОЛАРНИ СУДДА ҲАЛ ҚИЛИШНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ: МУАММО ВА ЕЧИМ.....	82
10. Казакбаев Туулбай Каримбаевич КОРПОРАТИВ ШАРТНОМА ШАКЛИ ВА УНИ ТУЗИШ ШАРТЛАРИ.....	90
11. Rasulov Bekzod Boymuratovich QURILISHNI HUQUQIY TARTIBGA SOLISH – BARQAROR RIVOJLANISH MEZONI.....	98
12. Умарова Барно Акбутаевна ОТА-ОНАЛИК ҲУҚУҚИДАН МАХРУМ ҚИЛИШНИНГ АЙРИМ НАЗАРИЙ ВА АМАЛИЙ ЖИҲАТЛАРИ.....	107

Ubaydullayev Abror Qutpilla o‘g‘li,
 Oliy ta’limni rivojlantirish tadqiqotlari va ilg‘or
 texnologiyalarni tatbiq etish markazi yetakchi mutaxassisi
 E-mail: aubaydullayev227@gmail.com

**ISLOM MOLIVASINI HUQUQIY VA TASHKILIY JIHATDAN TARTIBGA SOLUVCHI
 XALQARO INSTITUTLARNING SHAKLLANISH TARIXI VA EVOLUTSIYASI**

For citation: Ubaydullaev Abror Qutpilla ogli. HISTORY AND EVOLUTION OF INTERNATIONAL INSTITUTIONS THAT PROVIDE LEGAL AND ORGANIZATIONAL REGULATION OF ISLAMIC FINANCE. Journal of Law Research. 2023, Special issue 3, pp.29-34

 <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10505562>

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada xalqaro islom moliya institutlari, ularning shakllanish va rivojlanish tarixi, maqsad va vazifalari, faoliyat doirasi hamda taraqqiyot tendensiyalari tahlil qilingan. Shuningdek, ushbu tashkilotlarning Markaziy Osiyo, jumladan O‘zbekistondagi faoliyati, amalga oshirilgan va jarayondagi loyihalari, moliyalashtirish usullari va manbaalari haqida fikr hamda mulohazalar maqolaning asosida nazarda tutilgan. O‘zbekistonda yirik islom moliya institutlari bilan hamkorlik aloqalarini rivojlantirish yuzasidan taklif va tavsiyalar nazarda tutilgan.

Kalit so‘zlar: Huquq, xalqaro, moliya, institut, investitsiya, loyihalash, bank.

Убайдуллаев Аброр Кутпилла угли,
 Ведущий специалист Центра исследований развития
 высшего образования и внедрения передовых технологий
 E-mail: aubaydullayev227@gmail.com

**ИСТОРИЯ И ЭВОЛЮЦИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ ИНСТИТУТОВ,
 ОБЕСПЕЧИВАЮЩИХ ПРАВОВОЕ И ОРГАНИЗАЦИОННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ
 ИСЛАМСКИХ ФИНАНСОВ**

АННОТАЦИЯ

В данной статье анализируются международные исламские финансовые институты, история их становления и развития, цели и задачи, сфера деятельности и тенденции развития. Также на основе статьи приводятся мнения и комментарии о деятельности этих организаций в Центральной Азии, в том числе в Узбекистане, реализованных и реализуемых проектах, методах и источниках финансирования. Представлены предложения и рекомендации по развитию сотрудничества с крупными исламскими финансовыми институтами в Узбекистане.

Ключевые слова: Право, международное, финансы, институт, инвестиции, дизайн, банковское дело.

Ubaydullaev Abror Qutpilla oqli,

Leading specialist of the Center for Research on the Development
of Higher Education and the Introduction of Advanced Technologies
E-mail: aubaydullayev227@gmail.com

HISTORY AND EVOLUTION OF INTERNATIONAL INSTITUTIONS THAT PROVIDE LEGAL AND ORGANIZATIONAL REGULATION OF ISLAMIC FINANCE

ANNOTATION

This article analyzes the international Islamic financial institutions, the history of their formation and development, goals and objectives, scope of activity and development trends. Also, opinions and comments about the activities of these organizations in Central Asia, including Uzbekistan, implemented and ongoing projects, methods and sources of financing are provided on the basis of the article. Proposals and recommendations are provided for the development of cooperation with large Islamic financial institutions in Uzbekistan.

Keywords: Law, international, finance, institution, investment, design, banking.

Islom moliyasi jahon moliya bozorida jadal rivojlanayotgan sektor bo'lib, islom huquqi (shariat) tamoyillariga amal qilgan holda bir qator moliyaviy faoliyatni o'z ichiga oladi. Islomiy moliya institutlari axloqiy va foizsiz moliyaviy operatsiyalarni ilgari surish, musulmonlar va musulmon bo'lmaganlarning global iqtisodiyotda ishtirok etishiga imkon yaratishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqola xalqaro islom moliya institutlarining tarixi, rivojlanishi, huquqiy va tashkiliy qoidalarini o'rganish, ularning asosiy maqsad va vazifalarini yoritib berishga qaratilgan.

Islomiy moliya ildizlari Islomning dastlabki davrlariga borib taqaladi. Muhammad payg'ambar o'sha davr moliyaviy munosabatlarda adolat, tenglik va axloqiy xulq-atvorga asoslangan tamoyillarni o'rnatgan. Bu tamoyillar Qur'onda va Muhammad payg'ambarning ta'limotlarida yanada ifodalangan bo'lib, islom moliyasining asosini tashkil etdi. Biroq, zamonaviy islom moliya sanoati 20-asrda, birinchi navbatda, islom tamoyillariga mos keladigan muqobil moliyaviy tizim zarurligiga javoban shakllana boshladi. [1]

1963 yilda Misrda birinchi islom banki - Mit-Ghamr jamg'arma bankining tashkil etilishi islom moliya institutlarining rasmiy faoliyatining boshlanishini belgilab berdi. Buning ortidan 1975 yilda Dubay Islom banki tashkil etildi va u butun dunyo bo'ylab keyingi islom banklari uchun namuna bo'ldi. Shariat talablariga javob beradigan moliyaviy mahsulotlar va xizmatlarga talab ortib borishi turli xalqaro islom moliya institutlarining, jumladan, islom banklari, "Takoful" (Islom sug'urtasi) kompaniyalari, investitsiya fondlari va "Sukuk" (Islom obligatsiyalari) emitentlarining paydo bo'lishiga olib keldi. [2]

Umuman xalqaro islom moliyaviy institutlarini yaratishdan maqsad nima? Ushbu xalqaro tashkilotlar o'z oldiga qanday vazifa va funksiyalarni belgilab olgan?

Quyida Islom moliyaviy tashkilotlarini tashkil etishdan asosiy maqsad va vazifalar ko'rsatib o'tiladi:

a) Shariatga mos moliyaviy mahsulotlarni ilgari surish: Xalqaro islom moliya institutlarining asosiy maqsadi shariat tamoyillariga mos keladigan keng turdagi moliyaviy mahsulotlar va xizmatlarni ishlab chiqish va taklif qilishdir. Bunday mahsulotlar foizlardan (Riba), chayqovchilikdan (G'arar) va axloqsiz yoki adolatsiz deb hisoblangan faoliyatdan qochadigan islomiy moliyalashtirish, investitsiyalar, jamg'armalar va sug'urta echimlarini o'z ichiga oladi.

b) Iqtisodiy rivojlanishga ko'maklashish: Islom moliya institutlari barqaror va adolatli moliyalashtirish tizimini ta'minlash orqali barqaror iqtisodiy rivojlanishga hissa qo'shishni maqsad qilgan. Ular iqtisodiy adolat va jamiyat farovonligi tamoyillariga mos keladigan mas'uliyatli investitsiyalar va infratuzilmani rivojlantirish, tadbirkorlik va ijtimoiy farovonlik loyihalarini qo'llab-quvvatlaydi.

c) Moliyaviy inklyuzivlikni kuchaytirish: Islom moliya institutlari axloqiy va qulay moliyaviy xizmatlar bilan kam ta'minlangan shaxslar va aholiga murojaat qilish orqali moliyaviy inklyuziyani

kuchaytirishga intiladi. Bu musulmonlar doirasidan tashqariga chiqib, moliya sohasida axloqiy tamoyillar va ijtimoiy adolatni qadrlaydigan turli din va madaniyat vakillarining moliyaviy ishtirokini rag'batlantiradi.

d) Normativ-huquqiy hujjatlarga muvofiqlikni ta'minlash: Xalqaro islom moliya institutlari shariat tamoyillariga rioya qilishni ta'minlash va moliyaviy barqarorlikni saqlash uchun qat'iy me'yoriy-huquqiy bazalarga amal qiladi. Nazorat qiluvchi organlar ham milliy, ham xalqaro miqyosda islom banklari, "Takaful" kompaniyalari va boshqa institutlar faoliyatini nazorat qilib, shariat boshqaruvi, risklarni boshqarish va oshkor qilish talablariga rioya etilishini ta'minlaydi. [3]

Ushbu muhim maqsad va vazifalarni ta'minlashda bir qator xalqaro islom moliyaviy tashkilotlari o'z faoliyatlarini tashkil etib kelmoqdalar.

Quyida ushbu muhim institutlarni sanab o'tamiz:

Islom taraqqiyot banki (ITB). Islom taraqqiyot banki 1975-yilda tashkil etilgan ko'p tomonlama rivojlanishni moliyalashtirish instituti hisoblanadi. Uning asosiy maqsadi a'zo mamlakatlar va butun dunyo bo'ylab musulmon jamoalarining iqtisodiy rivojlanishi va ijtimoiy taraqqiyotini qo'llab-quvvatlashdir. ITB a'zo mamlakatlarda infratuzilma loyihalari, qishloq xo'jaligi, ta'lim, sog'liqni saqlash va sarmoyalarni moliyalashtirishni ta'minlaydi. Shuningdek, u savdoni moliyalashtirish, venchur kapital fondlari va risklarni taqsimlash vositalari orqali savdo va investitsiyalarni qo'llab-quvvatlaydi. [4]

Islom moliya institutlari uchun buxgalteriya hisobi va audit tashkiloti (AAOIFI). AAOIFI global islom moliya sanoati uchun standartlarni belgilovchi tashkilotdir. U islomiy moliya institutlari uchun shariat, buxgalteriya hisobi, audit, boshqaruv va axloqiy standartlarni ishlab chiqadi va tatbiq etadi. AAOIFI yurisdiksiyalar bo'ylab islomiy moliya amaliyotlarining shaffofligi, izchilligi va uyg'unligini oshirish, sanoatning barqarorligi va o'sishini rag'batlantirishga qaratilgan muhim funksiyani bajaradi.

Xalqaro islom moliya bozori (IIFM). Xalqaro islom moliya bozori islomiy moliya sanoati uchun standartlashtirilgan huquqiy hujjatlar, bosh kelishuvlar va mahsulot shablonlarini ishlab chiqishga e'tibor qaratadigan standart tuzuvchi tashkilotdir. IIFM islomiy obligatsiyalar (sukuk), islomiy derivativlar va risklarni boshqarish mahsulotlari kabi islom kapital bozori vositalarini standartlashtirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Xususiy sektorni rivojlantirish islom korporatsiyasi (ICD). ICD Islom taraqqiyot banki guruhiga aloqador ko'p tomonlama rivojlanish moliya instituti hisoblanadi. U xususiy sektor loyihalarini moliyalashtirish va texnik yordam va maslahat xizmatlarini ko'rsatish orqali a'zo mamlakatlarda barqaror iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishga qaratilgan. ICD iqtisodiyotni diversifikatsiya qilish va tadbirkorlikni rivojlantirish maqsadida turli sohalarini, jumladan, infratuzilma, qishloq xo'jaligi, ishlab chiqarish va xizmatlarni qo'llab-quvvatlaydi.

Islom banklari va moliya institutlari bosh kengashi (CIBAFI). CIBAFI xalqaro notijorat tashkilot bo'lib, jahon miqyosida islom moliya institutlari manfaatlarini ifodalaydi. U turli manfaatdor tomonlar, jumladan, moliya institutlari, tartibga soluvchilar va sanoat mutaxassislari o'rtasida tushunish va hamkorlikni kuchaytirishga qaratilgan. CIBAFI islomiy moliya sanoatining sog'lom rivojlanishi va boshqaruvini rag'batlantirish uchun tadqiqot, targ'ibot va salohiyatni oshirish tashabbuslarini olib boradi.

Likvidlikni boshqarish markazi (LMC). LMC likvidlikni boshqarishga ixtisoslashgan va innovatsion, shariatga muvofiq qisqa muddatli investitsiya yechimlarini taklif qiluvchi xalqaro islomiy moliya institutidir. U islom banklari va moliya institutlariga qisqa muddatli moliyalashtirish vositalari, investitsiya mahsulotlari va maxsus g'aznachilik yechimlarini taqdim etadi. LMC islom moliya institutlari duch keladigan likvidlikni boshqarish muammolarini hal qilishga va ularning fondlarini joylashtirishni optimallashtirishga qaratilgan.

Investitsiyalar va eksport kreditlarini sug'urtalash bo'yicha Islom korporatsiyasi (ICIEC). ICIEC Islom taraqqiyot banki guruhining muhim tarkibiy qismi bo'lib, investitsiya va eksport kredit risklari uchun shariatga muvofiq sug'urta va qayta sug'urtalash yechimlarini taklif qilishga ixtisoslashgan. U siyosiy va tijoriy xatarlarni qoplash, a'zo mamlakatlarda iqtisodiy o'sishni

rag'batlantirish va xalqaro biznes ishonchini mustahkamlash orqali transchegaraviy savdo va investitsiyalarni qo'llab-quvvatlaydi. [5]

Yuqoridagi institutlar global miqyosda islomiy moliyani rivojlantirish, tartibga solish va targ'ib qilish, iqtisodiy o'sishni, innovatsiyalarni va axloqiy moliyaviy amaliyotlarni qo'llab-quvvatlashda muhim rol o'ynaydi. Ular birgalikda shariat tamoyillariga amal qiluvchi muqobil moliyaviy tizim sifatida islom moliyasining kengayishi va barqarorligiga hissa qo'shishni maqsad qiladilar.

Bir qator yetakchi musulmon mamlakatlarda yuqoridagi xalqaro islomiy moliyaviy institutlar darajasida milliy islomiy moliyaviy tashkilotlar faoliyat ko'rsatadi va ularning ham xalqaro islom moliyaviy munosabatlariga ta'siri sezilarli hisoblanadi. Masalan,

Yo'lboshchi moliyaviy guruhi. Guidance Financial Group shariatga mos keladigan ko'chmas mulk investitsiyalari va moliyaviy yechimlarining global provayderi hisoblanadi. U turar joyni moliyalashtirish, tijorat mulkini moliyalashtirish va fondni boshqarish kabi bir qator xizmatlarni taklif etadi. Guidance Financial Group Amerika Qo'shma Shtatlari, Yaqin Sharq, Kanada va Buyuk Britaniyada faoliyat yuritadi va ko'chmas mulkni moliyalashtirishning qulay va axloqiy variantlarini taqdim etishga qaratilgan takliflari bilan ajralib turadi

Bank Negara Malaysia (Malayziya Markaziy banki). Bank Negara Malaysia Malayziyada islomiy moliya sektorini tartibga solish va rivojlantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. U islom banki institutlarini tashkil etish va rivojlantirishga ko'maklashadi, islom obligatsiyalari (sukuk) chiqarishni qo'llab-quvvatlaydi va shariat tamoyillariga rioya etilishini ta'minlash uchun tartibga soluvchi nazoratni amalga oshiradi. Shuningdek, u Malayziyada islomiy moliyani rivojlantirish uchun tadqiqot va ishlanmalar faoliyatini olib boradi. [7]

Dubay Islom banki (DIB). Dubai Islamic Bank BAA'dagi birinchi islom banki va dunyodagi eng yirik islom banklaridan biri hisoblanadi. DIB chakana, korporativ, investitsiya va g'aznachilik mahsulotlarini o'z ichiga olgan shariatga muvofiq bank xizmatlarining keng qamrovini taklif etadi. Uning faoliyati loyihalarni moliyalashtirish, savdoni moliyalashtirish, boyligni boshqarish va shaxsiy va korporativ ehtiyojlarga moslashtirilgan moliyaviy yechimlarni taqdim etishni o'z ichiga oladi.

Quvayt moliya uyi (KFH). Kuwait Finance House - bosh qarorgohi Quvaytda joylashgan yetakchi islom banki. U chakana va tijorat banklari, investitsiya mahsulotlari, g'aznachilik xizmatlari va aktivlarni boshqarishni o'z ichiga olgan shariatga mos keladigan turli xil bank va moliyaviy xizmatlarni taklif etadi. KFH Quvaytda va Yaqin Sharq, Turkiya, Malayziya va Yevropa bo'ylab filiallari bo'yicha sezilarli ishtirokga ega. [7] Al Rajhi Bank eng yirik islom banklaridan biri va aktivlari bo'yicha dunyodagi eng yirik islom tijorat bankidir. Saudiya Arabistonida joylashgan bo'lib, u moliyalashtirish, depozitlar, savdoni moliyalashtirish va investitsiya banki faoliyati kabi shariatga mos keladigan bank mahsulotlari va xizmatlarini taqdim etadi. Al Rajhi Bank shaxsiy, biznes va korporativ mijozlarga mahalliy va xalqaro miqyosda xizmat ko'rsatishga qaratilgan.

Takaful Malayziya. Takaful Malaysia Malayziyada va xalqaro miqyosda faoliyat yurituvchi yetakchi islom sug'urtasi (Takaful) kompaniyasidir. Takaful Malaysia shariatga mos keladigan umumiy va hayot sug'urtasi mahsulotlarining keng assortimentini taklif etadi, jumladan, avtomobil, sayohat, sog'liqni saqlash va jamg'arma rejalari shular jumlasidandir. U kooperativ modeliga amal qiladi, unda ishtirokchilar turli xavflardan himoyalani uchun mablag'lar yig'imiga hissador bo'ladilar.

Bular har biri o'ziga xos yo'nalish va faoliyatga ega bo'lgan xalqaro islom moliya institutlarining bir necha misolidir. Ushbu institutlar birgalikda islom moliya sanoatining o'sishi va rivojlanishiga hissa qo'shib, axloqiy va shariatga mos moliyaviy yechimlarni izlayotgan turli mijozlarning ehtiyojlarini qondiradilar.

Xalqaro islom moliya institutlari bilan hamkorlik Markaziy Osiyo, jumladan, O'zbekiston uchun ham juda muhim hisoblanadi. Zero, mintaqada bir qator yirik loyihalar aynan mana shunday institutlardan biri bo'lmish Islom taraqqiyot banki tomonidan amalga oshirilgan va yangilarini amalga oshirish rejalashtirilmoqda.

Islom taraqqiyot banki (ISTB) Markaziy Osiyo, jumladan, O'zbekistonda turli rivojlanish loyihalarini moliyalashtirish va amalga oshirishda faol ishtirok etib kelmoqda. ITB tomonidan

Markaziy Osiyoda, jumladan, O'zbekistonda amalga oshirilgan ba'zi tashabbuslar haqida umumiy ma'lumot sifatida quyidagilarni keltirishimiz mumkin:

Tugallangan loyihalar:

Tuyamuyun GESi. ITB O'zbekistonda ushbu GES qurilishi uchun mablag' ajratgan. Loyiha mamlakatda energiya ishlab chiqarishni ko'paytirish va elektr energiyasiga bo'lgan o'sib borayotgan talabni qondirishga qaratilgan.

Buxoro quyosh elektr stansiyasi. ITB O'zbekistonning Buxoro viloyatida quyosh elektr stansiyasini rivojlantirishni qo'llab-quvvatladi. Loyiha qayta tiklanadigan energiya manbalarini rivojlantirish va mamlakatning qazib olinadigan yoqilg'iga bo'lgan qaramligini kamaytirishga qaratilgan.[8]

Qishloq joylarda qattiq maishiy chiqindilarni boshqarish loyihasi. ITB O'zbekistonning qishloq joylarida chiqindilarni boshqarish tizimini takomillashtirishga qaratilgan loyihani moliyalashtirdi. Tashabbus ekologik muammolarni hal qilish va barqaror rivojlanishni rag'batlantirishga qaratilgan.

Kutilayotgan loyihalar:

O'zbekiston milliy avtomobil yo'llari tarmog'ini takomillashtirish loyihasi. ITB O'zbekistonda milliy avtomobil yo'llari tarmog'ini yaxshilash uchun mablag' ajratish majburiyatini olgan tashkilotlardan hisoblanadi. Ushbu loyiha transport infratuzilmasini yaxshilash va mintaqaviy aloqani osonlashtirishga qaratilgan.

"O'zbekiston suv ta'minoti va kanalizatsiya" loyihasi: ITB O'zbekistonning bir qancha hududlarida toza suv ta'minoti va kanalizatsiya vositalaridan foydalanishni yaxshilashga qaratilgan ushbu loyihani qo'llab-quvvatlashga va'da berdi. Ushbu tashabbus aholi salomatligini mustahkamlash va barqaror rivojlanishni rag'batlantirishga qaratilgan.

O'zbekiston qishloq xo'jaligini moliyalashtirish loyihasi. ITB O'zbekistonda qishloq xo'jaligini moliyalashtirish tizimini rivojlantirish uchun mablag' ajratishdan manfaatdor ekanligini bildirdi. Ushbu loyiha qishloq xo'jaligi mahsuldorligini oshirish va qishloq aholisining turmush darajasini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan.

O'zbekiston Islom taraqqiyot bankiga 2003 yilning sentabrida Ola-Otadagi bankning yillik yig'ilishi doirasida qo'shildi. Shuningdek, O'zbekiston 2004-yilda Xususiy sektorni rivojlantirish islom korporatsiyasiga ham a'zo bo'ldi. ITB ning O'zbekistondagi vakili o'z faoliyatini 2006-yilning oktabrida boshlaganini alohida ta'kidlab o'tish joiz. Investitsiya va eksport kreditlarini sug'urtalash islom korporatsiyasi hamda Xalqaro islom savdo-moliya korporatsiyalariga a'zolik bo'yicha muzokaralar davom etmoqda. Yuqoridagi O'zbekiston a'zo institutlarni o'z ichiga olgan ITB guruhi tomonidan mamlakatimiz uchun ma'qullangan loyihalarning jami miqdori bugun 2 mlrd dollardan oshgan. Moliyalashtirishning usullari sifatida istisno (talab asosida qurib berish), murobaha (bo'lib to'lashga sotish) va lizing asosiy o'rinni egallaydi. Umuman, ITBning O'zbekistonga doir loyihalarida Qurilishni moliyalashtirish muhim ahamiyatga ega. Bu qishloq xo'jaligi infrastrukturasi yaxshilash, ta'lim muassasalarini qurish va rekonstruksiya qilishni o'z ichiga oladi. [9] Xususiy sanoatni rivojlantirish islom korporatsiyasining moliyalashtirish manbayi asosan murobaha birlariga qaratilgan bo'lib, bugungi kungacha 200 mln dollardan ortiq mablag'lar yo'naltirildi.

Uzbekiston MDX davlatlari orasida ITB va XSRIK a'ziligiga qo'shilgan mamlakatlarning oxirgisi bo'lishiga karamay, ikkala tashkilotning portfeli buyicha mintaqada birinchi urinda turadi. 2018 yilning mart oyida O'zbekiston hukumati va ITFC o'rtasida savdo operatsiyalarini moliyalashtirish maksadida 100 mln. dollarlik xadli bitim imzolandi. Unga ko'ra korporatsiya O'zbekistonning tashkilotga a'ziligiga qadar savdo loyihalarini moliyalashtirish imkoniyatiga ega bo'ldi va bugungi kungacha ITFC tomonidan Aziya Aliyans Bank, Trastbank va Kapitalbankka murobaha moliyalashtirish liniyasi taqdim etildi.

Yuqorida aytib o'tilganidek, ITFC va ICIEC a'ziligiga qo'shilish bo'yicha ish ketmoqda va 2019 yilning birinchi yarmida bu masala xal bo'lishi kutilmoqda. Hozirda ICIECning O'zbekiston kompaniyalari uchun mo'ljallangan bir qator loyihalari mavjud.

Xulosa sifatida Islom moliyaviy institutlari bilan amalga oshirilishi rejalashtirilgan loyihalar, muzokaralar hali talay ekanligini va bu o'ringa bir qator huquqiy, tashkiliy mexanizmlar ishlab chiqish davom ettirilishi lozimligini yoddan chiqarmaslik zarur.

Avvalo, normativ-huquqiy bazani mustahkamlash eng asosiy masala. O'zbekistonda islomiy moliya bo'yicha me'yoriy-huquqiy bazani yanada rivojlantirish va takomillashtirish muhim sa'y-harakatlardan biri hisoblanadi. Bu islomiy moliyaviy mahsulotlar va xizmatlarning mamlakatning huquqiy va me'yoriy bazasi bilan muvofiqligini ta'minlaydigan maxsus qoidalar va yo'riqnomalarni o'rnatishni o'z ichiga olishi mumkin. Aniq va keng qamrovli tartibga solish muhitini ta'minlash orqali O'zbekiston yirik islomiy moliya institutlarini bozorga kirishi va hamkorlikni yo'lga qo'yishi mumkin.

Ikkinchidan, Investitsiyalarni rag'batlantirish, hamkorlik aloqalarini yanada rivojlantirish maqsadida O'zbekiston yirik islom moliya institutlariga mamlakatga sarmoya kiritish uchun imtiyoz va imkoniyatlar taqdim etishi mumkin. Bu soliq imtiyozlari, maxsus investitsiya zonalariga kirishni ta'minlash yoki biznes yuritishda qulaylikni ta'minlash kabi turli vositalar orqali amalga oshirilishi mumkin. Bu imtiyozlar islom moliya institutlarini O'zbekiston iqtisodiyotining turli tarmoqlarida sarmoyaviy imkoniyatlarni o'rganishga undashi, samarali hamkorlik va o'zaro manfaatli bitimlarning kelishuvini ta'minlashi mumkin.

Uchinchidan, Xabardorlik va salohiyatni oshirishga ko'maklashish: O'zbekistondagi hukumat amaldorlari, tadbirkorlar va keng jamoatchilik orasida islomiy moliya haqida xabardorlikni oshirish muhim sa'y-harakatlarning asosiy va boshlang'ich nuqtasi hisoblanadi. Buni islom moliyasi bo'yicha konferensiyalar, seminarlar va amaliy mashg'ulotlar tashkil etish, yirik islom moliya institutlaridan ekspertlarni o'z bilim va tajribalari bilan o'rtoqlashish uchun taklif qilish orqali amalga oshirish mumkin. Bundan tashqari, tegishli sohalaridagi mutaxassislariga islomiy moliya bo'yicha o'quv kurslari va sertifikatlar kabi salohiyatni oshirish dasturlari taklif qilinishi mumkin. Bilimli ishchi kuchini yaratish orqali O'zbekiston yirik islom moliya institutlari bilan hamkorlik qilish uchun qulay muhitni yaratishi va o'z iqtisodiy rivojlanishi uchun islom moliyaviy vositalaridan samarali foydalanishi mumkin.

Iqtiboslar/Сноск/References:

1. Khan, T. & Bhatti, M. (2008). *Islamic Banking and Finance: Concepts and Challenges*. The Islamic Foundation.
2. Iqbal, Z., & Mirakhor, A. (2011). *An Introduction to Islamic Finance: Theory and Practice* (2nd Edition). Wiley Publishing.
3. Vogel, F., & Hayes, S. L. (1998). *Islamic Law and Finance: Religion, Risk, and Return*. Kluwer Law International.
4. Usmani, M. T. (2005). *Introduction to Islamic Finance*. Idaratul Ma'arif.
5. Obaidullah, M., & Khan, T. (2008). *Islamic Finance: Innovation and Growth*. *Thunderbird International Business Review*, 50(2), 201-212.
6. El-Gamal, M. A. (2006). *Islamic Finance: Law, Economics, and Practice*. Cambridge University Press.
7. Mian, A., & Iqbal, Z. (2017). *Introduction to Islamic Banking and Finance*. Routledge.
8. www.isdb.org
9. Исломий молия асослари [Матн] / Е.А. Байдаулет. - Тошкент: «O'zbekiston» НМИУ, 2019. – 407,410 б.
10. Islom taraqqiyot banki rasmiy sayti (The official website of the Islamic Development Bank) www.isdb.org

ISSN 2181-9130

Doi Journal 10.26739/2181-9130

ҲУҚУҚИЙ ТАДҚИҚОТЛАР ЖУРНАЛИ

3-МАХСУС СОН

ЖУРНАЛ ПРАВОВЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-3

JOURNAL OF LAW RESEARCH
SPECIAL ISSUE-3

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадқиқот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000